

SREĆKO M. DŽAJA
BOSNIEN-HERZEGOWINA IN DER
ÖSTERREISCHISCH-UNGARISCHEN EPOCHE
(1878–1918)

Die Intelligentsia zwischen Tradition und Ideologie

(R. Oldenbourg Verlag, München, 1994. 241 o.)

A kiadói (avagy szerzői?) lelemény kikényszeríti, hogy a recenziens feltétlenül szerepeltesse a fenti hosszadalmas címléírásban a szóban forgó kötet alcímét is: enélkül ugyanis az opusz főcíme egy kissé félrevezető volna. Bosznia-Hercegovina történetének osztrák–magyar periódusa természetesen önmagában is érdekes témát kínál a mindenkori olvasó számára, akivel mindazonáltal mégis csak illik megosztani azt az információt, hogy ezúttal a zaklatott sorsú tartomány *értelmiségéről* kap a kezébe egy nem mindennapi izgalmas monográfiát.

Az Oldenbourg kiadó máris tekintélyes hosszúságú sorozatának (Südosteuropäische Arbeiten) egyik korábbi darabjában ugyanez a szerző (vagy maga a kiadó? – ki tudja...) hasonló megoldással operálva hagyja homályban az olvasót a kötet tényleges témája felől: Konfessionalität und Nationalität Bosniens und der Herzegowina. Voremanzipatorische Phase 1463–1804. München, 1984.

Mindez talán csupán az obligát könyvszemlézői szörszálhasogatásnak tűnhetik az olvasó szemében, és lehet, hogy tényleg erről is van szó. Mert egyebekbe a recenziens aligha tud belekötni, ugyanis maga a munka rendkívül izgalmas és színvonalas. Aktualitását pedig nyilvánvalóan felesleges bizonygatni, kiváltképp most, az éppen megvalósulni látszó boszniai béke születésének történelmi pillanatában. Az elhúzódozó válság pontosan azt bizonyította be napnál világosabban, hogy Európa (és a világ) tulajdonképpen még mindig nem igazán érti, mi miért is történik a Balkánon és különösen Bosznia-Hercegovinában.

Srećko M. Džaja könyvének éppen az a legfőbb érdeme, hogy segít megmutatni azt a történelmi háttérrel, amely a jelenlegi helyzet kialakulását (legalább is fő vonalaiban) megalapozta.

A kötet három fő fejezetből áll. Az elsőt a szerző a bosznia-hercegovinai kulturális infrast-

rúktúra áttekintésének szenteli – természetesen a megjelölt időhatárok figyelembevételével. Itt külön tárgyalja az egyházi téren bekövetkezett változásokat (a katolikus, az ortodox és az iszlám vallási közösségeken kívül kitér a zsidó ill. más kisebb közösségekre is). Áttekinti az iskolákat és a tudományos intézményeket, majd sorra veszi a tartomány sajtóját. Nem feledkezik meg a helyi egyesületekről sem.

A második rész az értelmiség szociológiai összetételét, származását, jellemző pályaképet vizsgálja. A szerző külön tárgyalja a tanárok és tanítók, a középiskolások, illetve az egyetemisták és főiskolások csoportját.

Bármennyire is izgalmas adatokkal szolgál ebben a fejezetben a kötet még a szakember olvasónak is, a legérdekesebb problémával mégis kétségkívül az utolsó részben találkozhatunk. Itt ugyanis arról van szó, milyen szerepet töltött be a bosznia-hercegovinai értelmiség a helyi lakosság történelmi-politikai identitásának kialakításában. Természetesen a szerző ezt a problémát csak a tartományban élő három fő nemzetiségi csoport: a szerb, a horvát és a muzulmán külön-külön történő vizsgálatával látja megközelíthetőnek, hiszen egységes bosznia-hercegovinai nemzet a tárgyalt időszakban sem létezett.

Külön foglalkozik ebben a vonatkozásban az 1908-as annexió következményeivel, valamint a Mlada Bosna nevű szervezettel, melyhez köztudomásúlag Ferenc Ferdinánd trónörökös merénylőit is szoros szálak fűzték.

A kötet a szokásos mutatók (közöttük egy nem kevesebb, mint 22 oldalas forrás- és irodalomjegyzék) egészíti ki. Aligha szükséges bizonygatni, hogy ez a munka mindenki számára alapvető fontosságú és nélkülözhetetlen, aki bármilyen szinten is érdeklődik a Balkán és Bosznia-Hercegovina régmúltja vagy jelene iránt.

Polmann Ferenc